

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

לד לד

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת לך לך

- א בירה דולקת – מתחת הדליקה טמונה הטובה.
- ה בה' בטחתי לא אמעד – ע"י האמונה והבטחון ילך לבטח דרכו.
- ה הבט נא השמימה – יתחיל בעבודה וה' יגמור בעדו.
- ח מתלמידיו של אברהם אבינו – אהבת חסד ומידות טובות.
- ד על העין בדרך – שכר טוב ליראיו ובפרט בעניין שמירת עיניים.
- טז תיכון תפילתי – אין כוחנו אלא בפה.

פרשת לך לך

בירה דולקת - מתחת הדליקה טמונה הטובה

איתא במדרש בפרשתן (בר"ר לט א), 'רבי יצחק פתח (פרשה זו), משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה הזאת בלא מנהיג (פירוש, שאין לבירה בעה"ב שישמור להצילה מלהבה), הציץ עליו בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה. כך, לפי שהיה אברהם אבינו אומר (לאחר המבול ודור ההפלגה) תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם, ע"כ. ולכאורה לא נתברר מה תשובה יש כי 'אני הוא בעל הבירה', ואדרבה אם כן מדוע אינו מכבה את הדליקה, כיצד יתכן שבעליו

של הבירה יניחו לבירה שתדלק ותהא נתונה למאכולת אש מבלי שינקפו אצבע להצילה מלהבה.

אך האמת, דקושיא מעיקרא ליתא, כי כוונת בעה"ב הייתה לומר, טעות בידך, כי רק בעיניך נראה כדליקה המזיקה, אך האמת שאני הוא 'בעל הבירה' וכל הנעשה כאן על ידי נעשה, ב'חשבון' מהזקק לפרטי פרטים לטובת הבירה ויושביה, ובאמת גם 'האש' היא לטובה. ולא הפקרתי את ביתי, אלא הנני עומד ומשגיח על כל הנעשה בהאי ביתא שיהיה אך ורק לטובה ולברכה.

א. הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע מבאר את דברי המדרש הנ"ל והסמיכות לריש הפרשה 'לך לך מארצך', כי הנה אומות העולם אינם מתבוננים בליבם שיש אלוקים שופטים בארץ ושעליהם לשוב מדרכם הרעה אלא רק אם רואים שינוי בסדר הנהגת העולם, אך כל זמן שהעולם נוהג ב'דרך הטבע' אינם משימים ליבם, כי כופרים הם שהנהגת הטבע אף היא ביד הקב"ה בכל עת ובכל רגע, לא זו דרכם של בני ישראל, כי אנו מאמינים בני מאמינים אשר הקב"ה מחייה ומהווה את העולם, ואלמלי כן לא היה העולם קיים אפילו רגע אחד. והנה אברהם אבינו כשראה את שינויי העולם בדור המבול ובדור הפלגה 'אז בא להרעיש בלבו להבין מי ברא אלה', מיד אמר לו הקב"ה לך לך מארצך, חדל לך מאותו מנהג להתבונן רק בשינוי הטבע, אלא לך לך לחלק יעקב, להכיר גדלות השי"ת גם בתוך דרך הטבע...

ב. וכך איתא ב'יכין' על מסכת תמיד (א ב) דכתיב שם גבי גורל הפיס זכה מי שזכה, ולכאורה יש להקשות שתיבות 'מי שזכה' נראות כמיותרות ומחוסרי הבנה, וכי יש מקום לומר שזכה מי שלא זכה, הרי בוודאי הזוכה שזכה הוא שזכה... אלא מבאר ה'יכין' וז"ל. אע"ג שהפילו גורל, לא היה דרך מקרה (מי שיזכה בגורל), רק מה' כל משפטו, ורק מי שראוי וזכאי לכך משמים, הוא הוא שזכה בגורל בכל עבודה ועבודה, עכ"ל. כלומר זכה בעולם הזה מי שזכה בשמים ממעל. הרי לך שאין דבר נעשה מעצמו בעולם הזה, אלא הכל בהכרזה והנהגה ממעל ייעשה.

ג. וכמו שמצינו בפרשתן אצל אברהם אבינו, שלאחר שעלה ממצרים כתיב (יג א) 'וילך למסעיו', ופירש רש"י 'בחזרתו פרע הקפותיו', ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (בד"ה וילך למסעיו) שבעת הילוכו עמדו עליו 'ליצני הדור' - מחוסרי אמונה, להרבות בקושיותיהם, שהלא הקב"ה הבטיח לך 'ואברכך' - בממון (רש"י יב ב) בבואך לארץ כנען, והנה מיד פגע בך הרעב עד שהוצרכת לצאת לחוצה לארץ, ואיה הבטחת הבורא ב"ה. ובאמת, דייקא שם נתקיים בו 'ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב' (יג ב), מעתה, בא ברינה אל כל ה'חכמים' המקשים עליו ופרע את כל הקפותיו - 'הקפותיו' מלשון מחיצות והעלמה, ובחזרתו 'פרע' - גילה והוריד מעליו את כל ההסתרות, והחזיר להם תשובה באמרו, עתה ראיתם כי לשם כך שלחני הבורא לשם - להטעין אותי בעושר גדול בכסף ובזהב ובגדים וצאן ובקר לרוב, והרעב היה הגורם והמסובב לקיום הבטחת הקב"ה.

הוסיף הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לבאר 'בחזרתו פרע הקפותיו' שהוא מלשון 'גילוי' (מל' 'זרע את ראש האשה', במדבר ה יח) כי אז נתגלה אור האמונה, וראו כל עמי הארץ כי כל מעשי ה' לטובה - לעשות את אברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב.

ד. ולא עוד, אלא שה'בירה הדולקת' היא הגורמת ל'הציץ עליו בעליו הבירה' - לקירבת ה' באהבה יתירה. וכתוב בריש פרשתן 'אל הארץ אשר אראך', וכתב ה'בעל הטורים' אראך בגימטריא בעננים (222), עיי"ש מה שפירש בזה, ולדידן יאמר, ללמדנו בא, שלא ירך לבב האדם בעמדו בעת חשיכה, כי באו העננים להחשיך בעדו, כי אדרבה, מתוך החשיכה יזכה ל'אראך' - לראות את הקב"ה בהארת פנים.

באר הפרשה - פרשת לך לך

וללמדנו, כי אף כשנראה לאדם שצרה קרובה, והרי הוא מתפחד מלהבות האש, ידע ש'בעל הבריה' עומד ומשגיח על הנעשה בהאי עלמא. ומה שאיננו מכבה את האש - כי באמת אין זה אלא דמיונות שוא לפי קוצר קטנות דעת האדם, כי לא 'דליקה' יש כאן אלא רוב טובה וברכה.

וזו הכלל, שיתחזק האדם תמיד באמונה פשוטה כי הקב"ה הוא מנהל עולמו כפי הטוב האמיתי, ושאין ביד האדם להבין את החשבון, כי מאוד עמקו מחשבותיו. ואין לך מידה טובה יותר מ'אמונה פשוטה'. וכך ביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דכלה חוקת ד"ה עמוד נא, וכן הוא בהיכל הברכה להרה"ק מקאמאנא) את הפסוק האמור

וכך נאמר לאחר מתן תורה 'ומשה ניגש אל הערפל' (שמות כ יח) וכתב 'בעל הטורים' כי 'אל הערפל' בגימטריא 'אל שכינה'. מכאן למד הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (דברים, עמו' ריא) כי אם נראה לאדם ש'ערפל' מכסה אותו בחושך כפול ומכופל ידע שאין זה 'ערפל' אלא עכשיו 'שכינה' שורה ונגלית עליו, ואינו ניגש 'אל הערפל' אלא 'אל שכינה'. והן הן דברי הכתוב בחנוכת בית המקדש הראשון (מלכים א' ח יב) 'אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל', שנתגלה לשלמה כי כשיש 'ערפל' הרי זה סימן כי ה' אמר לשכון עליו.

ה. וכך כתב ב'חובת הלבבות' (שער הבחינה פ"ה) 'וכבר נאמר, כי חבורה אחת מעוברי דרכים לנה סמוך לכותל, ובא כלב ועשה צרכיו על אחד מהם, ונעור משנתו ומיהר עצמו לרחוץ מן הזוהמא - כשהוא מלא טענות כרימון מדוע דווקא לי אירע כזאת, אמנם כשהרחיק משם נפל הכותל על חבריו וימותו כולם ורק הוא ניצל, עכ"ל. נמצא שכשחזר למקומו להמשיך בשינתו וראה את נפילת הכותל כבר רבתה שמחתו שדווקא לו אירע הדבר, שעל ידי זה ניצול ממות לחיים.

פעם נכנס אברך אל הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע ושפך בפניו את מר לבו, לאחר שבנו יחידו מחמד נפשו הנולד לו שנים רבות לאחר נישואיו חלה אנושות ונסתלק לבית עולמו ל"ע, ועתה נפשו בשאלתו לדעת ולהבין מה רוצה מעמו השי"ת בלקחו מעמו מתנה יקרה זו. אמר לו הרבי, בשנות ילדותי הזדמן לי להיות ב'בנק', וראיתי איך שבא יהודי אל פקידי הבנק ונותן להם סכום מעות גדול, מיד נתמלאתי רחמים עליו מדוע 'לקחו' ממנו את כל כספו ורווחיו אשר הרוויח ביזע ועמל ואפילו מעט מזעיר לא השאירו בידו. לאחריו ניגש יהודי נוסף ובזאת הפעם שמחה נפשי בראותי ש'נותנים' לו הון רב. אך כעבור כמה שנים נעשיתי בר דעת אז נוכחתי לדעת שטעות גדולה הייתה בידי, כי האיש אשר ריחמתי עליו אינו אלא עשיר גדול שבא להשקיע כספו שישא רווחים ומעות אלו יכפילו וישלשו עצמם, ואילו השני עליו יש לרחם ביותר, כי המעות ש'קיבל' לידו לא היו אלא 'דמי הלואה' שלוה מהבנק - בריבית שהושתה עליו ב'היתר עיסקא', ומעתה יגדל חובו יותר ויותר. מכאן למדתי כי לא מה שנראה לעיני אדם הוא הנכון, כי לפעמים נראה לו לאדם שהוא 'מקבל' ואינו אלא 'מפסיד' גדול, ופעמים נראה לו ש'מפסיד' ובאמת טמון בו 'רווח' גדול. כמו כן אתה, אין לך לעשות כלום כי השי"ת לא לקח ממך מאומה, אלא אדרבה מה שה' לקח באמת הוא ה' נתן ועל כך יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם.

ובעניין זה עלינו להביא כאן דברים המחיים את הנפש ומחזקים את הלב, מה שכתב רש"י על הפסוק (משלי ג יב) 'את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצך', וז"ל, וכאב את בן ירצה - שרוצה בבנו להטיב לו ויפייסוהו לאחר שמכהו בשבט כן יערב לך הטובה אחר המכה. וכן כתב רבינו יונה בזה"ל, אחר שיוכיח האדם יוסיף לרצותו כאב שיוסיף לרחם על הבן אחר התוכחה ולכפול חמלתו עליו. עכ"ל.

ו. ויתבאר ביותר על פי מעשה שהיה ביהודי שהיה מהלך ברחובה של עיר בבני ברק יצ"ו, והנה רואה הוא עשן העולה ומיתמר מבית כלשהו, הרואה לא התמהמה, אלא תיכף ומיד החיש את הממונים על כיבוי האש בעיר, הללו פרצו לבית וראו שאין כאן אש כלל, כי אם עשן היוצא ממכשיר החימום אשר בבית הנקרא 'יונקערס' (הנעשה לחמם את המים שבבית), ועזבו את הבית, לאחר כמה ימים דרשו מבעל הבית שישלם להם שכר טרחתם בסך תשע מאות שקלים טבין ותקילין. מכיוון שכן, הזמין בעל הבית את היהודי שקרא למכבי האש ל'דין תורה' אצל בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, בטענתו אף שראית 'עשן' עולה מהבית היה עליך לדעת שעדיין אין זה הוכחה שה'אש' בוערת, כי מאחר ואינך בקי בכלי הטעכנאלאגיע, היה עליך לברר תחילה האם צריך להזעיק את מכבי האש... ובזה יתבאר דברי המדרש, שאברהם ראה בירה דולקת, אמר לו הקב"ה אין כאן דליקה כלל... אלא רק נדמה לך שהיא דולקת מאחר שאינך מבין בהנהגת העולם...

באר הפרשה - פרשת לך לך

ג

ז. ואכן אין ביד בני עולם להשיג ולהבין אפס קצהו מהנעשה בעולם, אם מקוצר שכלו של בשר ודם להבין בעומק הנהגת הבורא, אם מ'קוצר ראייתם' - שאינם נמצאים בזה העולם אלא כ'אורחים' למאה ועשרים שנה מתוך ששת אלפי השנים ולא יותר, היאך יבינו את כל הנעשה כשאינן לפנייהם 'תמונה ברורה' מ'עבר הווה ועתיד' (וכי יודע האדם מה היה 'עברו' של כל איש וכל חפץ, ולשם מה נשלח הַנֶּה. גם מי יודע מה יהא בעתיד ואיזה טובה וברכה מכינים עבורו מן השמים, וכי"ב הרבה, מחשבות שמים שאין לנו כל הבנה וידיעה בהם), אין לו אלא להלך בתום ובתמימות לקיים רצון הבורא ולהאמין בו בכל לב והשי"ת ישפיע עליו רוב טובה.

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ל'אורח' שנקלע לכפר פלוני לשבות שבתו, והנה ביום השבת קודש רואה האורח כי הגבאים בביהכ"ס דשם נוהגים במנהגים שונים ומשונים... לפתיחת הארון נתכבד יהודי מתושבי ה'מזרח', לאחמ"כ עמדו וקראו לעליה הראשונה נער צעיר מתושבי צד מערב, משם המשיכו לקרן צפונית מזרחית שם נקרא שוב נער צעיר לעליה הב', ול'שלישי' נקרא זקן מופלג מצד דרום, 'רביעי' מצפון, ו'חמישי' מהכסא השביעי שבאמצע ביהכ"ס... והיה נראה בעליל כי הללו מבולבלים בדעתם, עד שאין קוראים לעליות לפי איזה 'סדר' בר הבנה כלל וכלל, לא לפי 'אלפא ביתא' לא לפי סדר ישיבת ביהכ"ס וגם לא לפי 'זקן זקן קודם'... בגמר קריאת התורה לא אזור יותר כח ופרץ בפני הגבאי בטענה יואיל נא בטובו לתת מקומו לאנשים המבינים ב'עסקי גבאות' ולא ינהיג מע"כ את ביהכ"ס לפי שגעונותיו ובלבוליו... שחק הגבאי, ואמר, הנה אורח אתה אשר בין לילה באת הנה ובין לילה פונה אתה לדרכך, וכי כך ברצונך להבין את הנעשה כאן, אם תרצה קבע מקום מושבך כאן לכל הפחות למשך חצי שנה אז יעלה בידך להבין את הנעשה, כי הנה פלוני היושב ראשונה במזרח קיבל לפני כשבוע עליה לרגל יא"צ (יום השנה) שהיה לו, זה השני בסמוך לו נתכבד ב'שישי' לפני כג' שבועות כאשר נערכה שמחת הנישואין לנכדו החשוב, השלישי היושב לידו יעלה ויבוא למפטיר בעוד כחודש ומחצה לרגל יא"צ של אבי אמו... על כן לא נתכבדו כל אלו ב'עליה' היום, ומה ש'נער צעיר' נתכבד ראשונה, כי עליה זו של 'כהן' היא ובשבוע זה נסעו מכאן כל משפחת 'כהן' ולא נשאר לנו אלא כהן זה לבדו... 'סדר' יש כאן שבמשך מחצית השנה יעלה כל אחד מבני העיר לעליה לתורה, ומה לך כי נזעקת - אין בידך להבין את הנעשה בתור אורח לרגע... כיו"ב אמר החפץ חיים, אנו באים לזה העולם כ'אורחים' על 'מאה ועשרים' שנה - לא ידענו מה היה בזה העולם לפני ירידתנו ולא נדע מה יקרה מחר בזה העולם, היאך נרצה להבין את הנעשה כשאינן בידינו 'תמונה ברורה' כלל וכלל... וכי ידענו מי היה כאן לפני מאתיים שנה ויותר שעתה עליו להשלים כדי תיקונו ענין פלוני (בגלגול)... וכי ראינו מה היה לפני שלושת אלפי שנה במקום פלוני... ע"כ כל איש על מקומו ינוח בשלווה והשקט ויקבל גזירת שמים באהבה ושמחה... ויבין כי הוא נתון 'בידים טובות' - הקב"ה הדואג לו ולמחסורו יותר ממה שיש בידי אדם לדאוג לעצמו, אין לנו אלא לשמוח ולסמוך עליו ב'עיניים עצומות'.

עוד כיו"ב המשיל ה'חפץ חיים' למי שנכנס לביהכ"ס בעת שאמרו הקהל בפסוקי דזמרה, והנה הוא שומע אותם לאמר 'שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים', ותמה עד מאוד על מה זכו אותם רשעים לשמירה מעליא. לאידך, רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים 'את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד', ונרעש כולו מפני מה נגזרה כליה על ראשם של הצדיקים ח"ו, והרי 'חלילה לך להמית צדיק עם רשע' (בראשית יח כה). עד שבא פיקח אחד ואמר, הקב"ה דיין אמת הוא, וכל 'קושיותיכם ותמיהותיכם' אינם אלא מאחר שאינכם קוראים את הפסוק כדבעי מרישיה ועד סיפיה - 'שומר ה' את כל אוהביו, ואת כל הרשעים ישמיד', שכן הוא בדין, את הצדיק יאהב ה', ואת הרשע יעניש. אך כאשר מביטים הנכם רק בחלקו של הכתוב, סבוכים אתם בכל מיני קושיות ותמיהות. אי אפשר לאדם 'לדון' בכבשונו של עולם רק אם ידע את כל המאורעות בעבר הווה ועתיד, ולא רק על הנראה לעיניים בשעה אחת בלבד, אז יכיר שאין שום קושיא על הנהגתו של הקב"ה, על מה עשה ה' ככה, כי הצור תמים פעלו, קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא.

כעין זה כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ השלם סוף פרשת בראשית), שהנה מבואר בדברי חז"ל שהבל הצדיק לא ארכו ימיו בעולם יותר מחמישים יום (בר"ר כב ז), ואילו קין האריץ ימים באופן מופלא ביותר, והיו שנותיו אלף ושש מאות ושישה וחמישים (1656), ולכאורה לקתה מידת הדין, כי רשעי עולם השגו חיל, ואלו הבל נפטר בדמי ימיו ממש. אמנם ב'סופו של חשבון', כל יוצאי חלציו של קין מתו ונמחו במבול, ולעומתו, כל ברואי העולם הם תולדות נח שהוא מזרע שת שהוא גלגולו של הבל, נמצא שמהבל יש זכר וקיום, ואילו מקין לא נשאר ממנו מאומה, אלא שהתברר החשבון רק לאחר שנים רבות עד מאוד...

באר הפרשה - פרשת לך לך

וכן מצינו במדרש (אלה אזכרה) כלשון ה'פיוט' על עשרת הרוגי מלכות (בחזרת הש"ץ) של תפילת מוסף ביום הכיפורים לאחר שמוזכר שם שהחליט הרשע הבליעל להפשיט את עורו של ר' ישמעאל כהן גדול שרפי מעלה צעקו במרה 'זו תורה וזו שכרה', יצאה בת קול משמים אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם למים לתוהו ובוהו, והרבה ראו כן תמהו, שאין כאן תשובה מן השמים אלא אזהרה שישתקו ולא ישאלו על הנהגת שמים. וביאר הגה"ק הגר"ש קלוגער ז"ע שאדרבה, תשובה נפלאה יש כאן, וביאר במשל לפריץ אשר איזוה לעצמו בגד מיוחד ומפואר שבו יוכל להתגאות ולהתהדר בפני חבריו בנשף גדול שעמד לערוך לרעיו הפריצים, עמד הפריץ וקנה במקום מרוחק בד יקר ביותר, ויקרא לחייט יהודי, ויצוהו לתפור לו מבד זה בגד נאה ומהודר ביותר – גם נתן לו חוטי זהב וכסף לשזרם בתוככי הבגד... החייט הכניס כל אונו ומרצו וישם לילות כימים עד שהוציא מתחת ידו בגד אשר עין לא ראתה כמוהו... כאשר הופיע הפריץ בנשף הדור בלבושו היללו הכל את מעשה האומנות שבתפירת הבגד. אך פשוט הוא שהדבר עורר קנאה בקרב הגויים – אנשי החצר של הפריץ, והללו החלו לרנן ולהוציא לעז על היהודי שגנב לעצמו חלק נכבד מהבד היקר ובפרט מחוטי הזהב וכסף.

והנה חזקה על 'לשון הרע' שתתקבל ובפרט כאשר המספר הוא נכרי על יהודי, הדברים נכנסו בלב הפריץ שמייהר לקרוא ליהודי ותבע ממנו שיחזיר לו מיד את ה'גזילה', לעומתו טען החייט שלא נטל לעצמו שום פיסת בד וכל אשר בא לידי נכנס בבגדו של הפריץ יר"ה. ואל ישאלני הפריץ כי הבגד קטן במידתו מהבד אשר ניתן לי – כי על הפריץ לדעת פרק במלאכת החייטות, וכל בגד עשוי מקיפולים הרבה ורק נראה כי אין כאן את כל הבד... הפריץ לא קיבל את דבריו, וחזר ותבע בתוקף את שארית הבד, היהודי ניסה לתאר בפני הפריץ כיצד הבגד עשוי ומדוע הוצרך להשתמש בכמות כה רבה של הבד היקר, אך ללא הועיל. בצר לו ביקש החייט את הבגד, וכשניתן לו החל לפרום ולפתוח את כל התפרים והקשרים ובין רגע לא היה כלל בגד לפנייהם אלא חתיכות חתיכות של בד ולצידם הרבה חוטי זהב וכסף, ותעל חמתו של הפריץ – ויזעק זעקה גדולה ומרה, מדוע השחתת את הבגד. וישיבהו החייט, ויאמר, ראה ראיתי שאינך יורד לסוף דעתי והבנתי שלא ידע מר 'חייטות' מהי גם אינו סומך על ידיעותי בחייטות על כן אמרתי 'אני את נפשי אציל' – אין בפני אלא ברירה אחת, לפתוח את כל קשרי ותפרי הבגד או ייוכח מר במו עיניו שהבד שניתן לי נמצא כאן בשלימותו.

והנמשל מובן, הקב"ה ענה כנגדם, אין בידכם להבין כלל חשבונו של עולם בהיותכם כאן בעולם באמצע הנהגה של 'ששת אלפי שנים'... אם תרצו תשובה והסבר על הנהגתי בזה העולם, ברירה אחת בידי – להחזיר את העולם לתוהו ובוהו, כלומר, כקודם בריאתו של עולם, ואראה לכם דבר דבור על אופניו מתחילת הבריאה מדוע יארע כך וכך, ומה החשבון בהיזק פלוני וכו' וכו'... כאשר תראו את התמונה בשלימותה אז תכירו לדעת שהכל בחשבון וסדר ללא כל פגם ועוול.

מעשה היה באיש יהודי 'קשה יום' אשר הרבה צרות וייסורים עברו עליו והרגיש בנפשו ש'אך רע ומר ירדפוהו כל ימי חייו', ושפך ליבו בפני הגה"צ רבי משה קליערס זצ"ל גאב"ד טבריא, נענה לו רבי משה בלשון תימה, מדוע אתה מספר לי רק חצי סיפור, וכבר נודע פתגם העולם שרק לשוטה מראים חצי עבודה... התפלא האיש מאוד על דברי רבי משה, ואמר לו ימחול נא רבינו אך לא זכיתי לירד לעומק דעתו, ואיזה 'חצי שיעור' יש כאן... השיב לו רבי משה במתיקות ובמאור פנים, אכן, אינך אוחז רק בחצי מהמעשה, כי 'הסיפור' עדיין לא הסתיים... המתן מעט ותתאזר בסבלנות וכבר תראה כיצד הכל היה בחשבון להביא לידי טובתך השלימה, ועוד תאמר בפה מלא 'אודך ה' כי אנפת בי'...

ח. וכך כתב רבינו יונה (משלי ג ז), 'הנה רוב הספר הזה (ספר משלי) ידבר על תיקון מדות הנפש, ובטרם ידבר עליהם הקדים לדבר בפרשה הזאת (פרק ג) על תיקון דברי השכל, שיאמין בהשי"ת ויבטח בו ולא ישען על בינתו ושלא יהיה חכם בעיניו, וכן כל הפרשה הזאת על האמונה ועל הבטחון, ועל כן הקדים להזהיר על אלה בפרשה הזאת כי שלמות האמונה ראוי להקדים לכל'. ובדבריו מתבאר עוד כי לא לחינם פרשת לך לך נכתבה בתחילת התורה, כי פרשה זו עוסקת בענייני אמונה וכפי שהיה אצל אברהם אבינו ראש המאמינים, ואכן 'שלמות האמונה ראוי להקדים לכל'.

וכבר נודע לשונו של ה'רמב"ם' (פירוש המשניות למסכת ברכות), וז"ל. 'כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו' (נמצינו למדים נוראות, כי כידוע תילי תילין של הלכות לימד אותנו הרמב"ם בספריו, ואעפ"כ – יותר מכל אשר אלמדהו יקר בעיניו ללמד את בני ישראל עיקר אחד מעיקרי האמונה...).

באר הפרשה - פרשת לך לך

ה

וכלומר שהשיג מדרגת הבטחון בצאתו מחרן, שרק על ידי שבטח בה' היה בכוחו לצאת יצא מארץ מולדתו ומבית אביו וממשפחתו. ואכן, בכח האמונה והבטחון בבורא כל העולמים דכל מאי דעביד לטב עביד יש בכוחו לקיים מצוות ה' ולעמוד בנסיונות הקשים ביותר.

ומבאן נלמד, כל חד וחד ב'עשרה נסיונות' העוברות עליו, או בכל צרה וצוקה המתרחשת ובאה לעולם, ובכל 'פרשת דרכים' כשאנו יודע כיצד יוכל להחזיק מעמד וללכת ב'חרן' - חרונו של עולם, כי כשיראה את ה' בכל דבר וענין או יצליח^א, כי האמונה והבטחון הם המשענת שעל ידם יצליח את כל 'משבר' ונליך שעלי עברו, ואם יבטח בהש' יוכל לעמוד בנקל מבלי שברון רוח ונפשי.

הבט נא השמימה - יתחיל בעבודה וה' יגמור בעדו

בפרשתן (טו ה), 'ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה

בפרשתן (טו ו) 'והאמן בה', שנכתב 'והאמן' חסר בלא יו"ד, כי אות 'יו"ד' מרמזת על בחינת ה'חכמה' (כמבואר בוזה"ק במקומות רבים), ונחסרה היו"ד מן האמונה, כי בענייני אמונה על האדם לבטל את כל 'חכמתו' ולהאמין בפשטות - בלא חקירות ודרישות רק תמים יהיה עם ה' אלוקיו^ט.

בה' בטחתי לא אמעד - ע"י האמונה והבטחון ילך לבטח דרכו בפרשתן (יב ד), 'ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן', ומפרש הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ד"ה ואברהם) שבוודאי הוקשה לו לאברהם לעזוב את ארצו ומולדתו ובית אביו בהם הורגל כל ימי חייו, ללכת לארץ נכריה כאשר עדיין אינו יודע אפילו אנה ילך, ומאין היה לו כוח כביר כל כך - לעזוב הכל, למקום הלא נודע... אלא שהאמין ובטח בהקב"ה שבוודאי יעשה עמו 'אך טוב וחסד', השליך עצמו ואת יהבו על ה', ובזאת היה בכוחו לקיים רצונו ית' אפילו בדבר שקשה לו, וזהו שאמר הכתוב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה, כי תיבת 'בטחון' עולה בגמטריא 'חמש ושבעים',

ט. ובזה ביאר הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע את הפסוקים המפורשים בפרשה. כי הנה אברהם אבינו ע"ה ראה דברים עליונים וגבוהים, כדכתיב בפרשתן (טו א-ה) 'אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר... ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו', היינו שהקב"ה הראה לאברהם אבינו דברים עליונים נשגבים. מכל מקום מה כתיב מיד אחריו 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' שאמר אברהם - אבי שבשמים, אין רצוני אלא להאמין בך באמונה תמימה, באמונת הלב, מבלי לראות במחזה דברים גדולים ונשגבים. כי גדולה מעלת האמונה על פני הראיה עשרת מונים.

י. אימרא יאי אמר הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב ביהמ"ד 'דברי שיר' בעי"ת בני ברק יצ"ו, כי מדרך הבריות לשאול על העבר למה אירע כך וכך, ואילו כלפי העתיד שואלים מה יהיה, והנה 'למה' עולה למניין ע"ה, גם 'מה יהיה' עולה למניין זה, וראה זה פלא 'בטחון' אף הוא בגימטריא ע"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, ללמדך שה'בטחון' מסלק כל שאלות חששות, פחדים וספקות, הן העבר - 'למה', הן על העתיד - 'מה יהיה'...

יא. כתיב בפרשתן (יז ה) 'ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם', ובגמרא (ברכות ג.) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה', וביארו בספרים (יצב אברהם לך, ועוד) כי 'אברם' נוטריקון רבות מ'חשבות בלב איש' (אגרא דכלה ריש הפרשה), והנה איתא בשל"ה הק' (שער האותיות אות א' מו) וז"ל. בכלל דביקות האמונה, שיאמר על כל פעולה שרוצה לעשות, אפילו לזמן קרוב, יאמר אעשה זה אם ירצה השם, הן שיהיה דבר גדול או דבר קטן, וסימנך 'עצת ה' היא תקום' (משלי יט כא), 'היא' ראשי תיבות א'ם י'רצה ה'שם, ואז 'תקום', עכ"ל. ובזה יבואר 'שינוי השם' של אברם, שמעתה לא יהלך האדם רק עם 'אברם' - ר"ת רבות מחשבות בלב איש, אלא יוסיף בהם את ה'א' - ר"ת אם ירצה השם, כשמו של 'אברהם', ויזכור את ה' בתוך מחשבותיו (כי 'היא' רומז לאות ה"א במילוא י"א, כלומר שניתן לומר ה"י וכן ה"א), ומי שאינו מאמין בזה עובר בעשה, כי תכלית האדם לידע ש'עצת ה' היא תקום' (עין גם באמרי אמת סוכות יום א' תרע"ג).

יב. הנה רבים מאחינו בני ישראל הנתונים איש איש בנגעו ומכאובו יברכו את עצמם לאמר, מי יתן והייתי זוכה עתה לגילוי שכינה - שהקב"ה יתגלה אלי ויבטיחני בהבטחה ברורה כי בקרוב ממש אצא מאפילה לאורה, כל חד וחד בדלילה, זה ירצה לקבל הבטחה שפרנסתו תתברך, זה ימתין להיות מובטח ב'נחת דקדושה' מיו"ח ופעמים שהוא כבר זועק נואשות להבטחת 'ושבו בנים לגבולם'... יש הממתין להבטחת הזיווג - שהבן או הבת ימצאו בקרוב

באר הפרשה - פרשת לך לך

זרעך, ביאור נפלא ביאר הגה"צ רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל (בספרו אמרי דעת) שהרי כל בר דעת יודע שאי אפשר לאדם לספור ולידע מנין הכוכבים, ומכל מקום כאשר אך שמע אברהם את ציווי הבורא - 'ספור

הכוכבים', מיד החל לספורם בלא לחשוב חשבונות הרי ממילא לא אוכל לספורם ומה לי להתחיל בזה כלל, ועל זה נאמר לו 'בה יהיה זרעך' - רצוני שכך ינהגו בניך אחריו, שלא יתפעלו ממחשבות ייאוש", יקפצו

ממש את זיווגם, או שקרוב פלוני יתרפא ברפואה שלימה ברפואת הגוף והנפש, האחד יאמר הלוואי שאהיה מובטח לחבוק בקרוב בן, והשני מצפה להבטחת ישועה במציאת דירה או במציאת ה'ממון' עבור הדירה... וכהנה רבות - יכלה הדיו וגווילי הנייר והם לא יכלו... ומכיוון שעדיין לא נגלה עליהם הקב"ה הרי הם שבורים ורצוצים, דוויים סחופים ומעורבבים, אכן יסוד נפלא נתגלה בפרשתן - כי כוחה של אמונה בה' להחיש על האדם את הישועה הנכספת יותר מכוחה של הבטחת ה' ברורה, על כן יעזוב איש את בכיו ויאוש, יתחזק באמונתו בה', ועי"ז תהא ישועתו קרובה לבוא.

והוכיח כן הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בפרשת ד"ה וינגע) מהא דכתיב (יב יז) 'וינגע ה' את פרעה על דבר שרי', ואיתא במדרש (בר"ר מא ב) כל אותו הלילה היתה שרה שטוחה על פניה ואומרת רבנו של עולם אברהם יצא בהבטחה ואני יצאתי באמונה, ואברהם מבחוץ (שאינו בכלל הצרה) ואני בתוך הסירה (יושבת כלואה בבית פרעה הרשע), אמר לה הקב"ה כל מה שאני עושה בשבילך אני עושה, והכל אומרים 'על דבר שרי', עי"ש. ולכאורה טענותיה של שרה תמוהים הם, כי אדרבה, אכן, אברהם אבינו הובטח בהבטחה מפי הקב"ה לפיכך הוכרח הקב"ה לקיים ולשמור הבטחתו, שהרי 'לא איש א-ל ויכזב' (במדבר כג יט) ומה שאין כן שרה שלא הבטיח לה כלום.

ומבאר הדבר"י, ומכאן יש להוכיח, שכח אמונה הוא גדול יותר מן הבטחה... ואם הקב"ה מטיב למי שמבטיח אותו מכל שכן למי שמאמין בו, וזו היתה טענת שרה 'אברהם יצא בהבטחה ואני יצאתי באמונה' - שהוא גדול מן הבטחה, ולבסוף - 'אברהם מבחוץ ואני בתוך הסירה' (כיצד יתכן כדבר הזה), השיב לה הקב"ה, כן הוא האמת, וכל מה שאני עושה בשבילך אני עושה, היינו בשביל האמונה שבך, שהיא גדולה מן הבטחה שהבטחתי לאברהם, כנ"ל, והכל אומרים על דבר שרי - היינו על דבר האמונה כאמור, ודי למבין. והתבונן בדבר, כי נורא הוא, הגע בעצמך אילו היה לך הקורא 'הבטחה' מפורשת מפי אליהו הנביא, או מפי הרבי בכבודו ובעצמו - ק"ו מפי השכינה כמו שהובטח אברהם אבינו, וכי לא היית מובטח ושלוו בלבך, וכאן מצינו כי כוחה של אמונה גדול מזה, ופי כמה תשקט רוחו ותשלוו נפשו של המאמין ובוטח בה'.

יג. ובכלל זה שלא להתפעל מכל אותם 'נפילות' שכבר היו לו, אלא יתחזק לעשות את המוטל עליו מתוך התחדשות מבלי להביט לאחוריו. דברים נפלאים כתב כ"ק אדמו"ר מראחמסטריווקא שליט"א (ארה"ב) בספרו 'אמרות טהורות' (דף ע) בשם הרה"ק ה'זרע קודש' זי"ע (בפרשתו בדיבור השלישי), וז"ל, דהנה, אילו היה אברהם אבינו נותן דעתו על עצמו, מאיזה אדם נולד (אביו תרח) ומאיזה מקום שפל הוא בא, היה קשה לו מאד לחשוב שיש לו מציאות ויכולת כלל לעבוד את השי"ת, כי בכל עת שיעלה על זכרונו מאיזה מקום שפל הוא בא, אז יחשוב בנפשו לומר - מי אני ומה אני חשוב שאהיה ראוי לעבוד את השי"ת. וכן בכל אדם, כאשר יזדמן לפעמים שהוא נופל קצת, אזי הוא עלול לחשוב כן על נפשו, מה אני חשוב שאוכל לעבוד את ה'. ועל זה אמר הקב"ה לאברהם לך לך - לאז זיך אפ פון די אלע זאכן (עזוב עצמך מכל המחשבות הללו) ורק לך לעבוד את השי"ת, מען דארף זיך מחזק זיין (צריך להתחזק).

הנה כתיב בסוף פרשת נח על כל משפחת תרח 'ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן... וימת תרח בחרן' (יא לא-לב), ובפרשתו כתיב גבי אברהם (יב ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען, ורמז יש בדבר, כי הכל יוצאים ללכת אל ארץ כנען, ורק אברהם הגיע, ולא נתפעל מה'חרן' - נפילות אשר אירעו על אם הדרך, אבל ה'תרח' רק רואה את החרון ומיד מת על אתר... מבלי להתרומם מעפרו לשוב על מעמדו הטוב.

וכך מרומז ב'טעמי המקרא' שבפרשתו בפסוק (יג יח) 'ויאהל אברם ויבוא וישב באלוני ממרא', שה'טעם' בתיבות 'ויבוא' הוא 'תביר' (שהוא מלשון 'שבר'), וכן גם תיבת 'וישב' טעמה הוא תביר, והרי זה מרמז ל'שבר על שבר הושברנו', ואף על פי כן לא נסוג ליבו אחור אלא המשיך בשלו 'ויבוא וישב'...

ביסוד הדברים אמרו לפרש גם בהא דכתיב בפר' בראשית לאחר חטא עץ הדעת 'ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי' (ג כ), ולכאורה מה עניין קריאת השם לכאן, ואין מקומו אלא לעיל (סוף פרק ב) היכן שנאמר

באר הפרשה - פרשת לך לך

אל תוך העבודה ויתחילו עשות את המוטל עליהם^ד, ומפורש אמרו חז"ל 'לא עליך המלאכה לגמור' (אבות ב

שהביא הקב"ה את חוה אל האדם, 'ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי' וגו', אלא כי לדאבון לב חוה חטאה והחטיאה את האדם והביאה יללה לעולם, אך דייקא באותה שעה נאמר עליה 'כי היא היתה אם כל חי', כלומר, רמז לה, שכל שיחה ושיגה מעתה יהיה מבלי להתעסק עם מה שהיה, אלא יהיו פניה פונים אל העתיד – להיות אם כל חי... וללמד על הכלל יצא, שאחר כל נפילה אין להתבוסס בה אלא לחשוב כיצד 'בונה' הוא את העולם...

רמז נאה אמר אחד מצדיקי דורנו בלשון התפילה (אדון עולם) 'בלי ראשית בלי תכלית', שאם האדם בלי ראשית – שחסר לו כח ההתחדשות וההתחזקות הרי כל הליכותיו הם בלי תכלית...

יד. ידועה התמיהה מדוע הנסיון של 'לך לך' נכתב בתורה ונסיון של 'אור כשדים' לא נכתב (ואף לאלו מהראשונים הסוברים שאור כשדים בכלל 'עשרה נסיונות' היה אולם לא נכתב בפירוש בתורה), ואמרו בדרך רמז, כי הרבה הם האנשים שבליה בעלותם על יצועם יקבלו עליהם עול מלכות שמים באהבה עד כדי מסירות נפש, וכמו שכתב הרה"ק הר"א מלז'ינעסק זי"ע ב'צעטיל קטן' (אות א), וז"ל, בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה ובפרט שהוא יושב בטל בחדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן יהיה מהרהר במצות עשה זו של 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' (ויקרא כב לב), וידמה בנפשו ויציייר במחשבתו כאילו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים והוא בשביל קדושת השי"ת שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השי"ת. אבל, כל זה בלילה, ובהגיע הבוקר, כשהשעון מורה לו לקום, נו, לך לך – צא ממיטתך... והילד איננו, איננו שומע כלל בקול ה'שעון המעורר'... ולכן דייקא נסיון זה נכתב בתורה לגודל חשיבותו. ואין הדברים אמורים רק לעניין השכמת הבוקר, אלא הוא ציור ומשל על דרכו של עולם, אשר רבים מפליגים ב'מחשבותיהם' עד כדי מסירות נפש ממש, אך כשמגיע 'למעשה' הרי הוא 'ישן'... וכנגד זה דיבר הכתוב לך לך, תתחיל ללכת... וכך אמרו ב'קאצק', שהציווי הראשון שאמר הקב"ה לאברהם אבינו הוא 'לך לך', כי הדבר הראשון שצריך לומר לעצמו הוא לך לך ממקומך, אל תישאר באותו מקום... וכל אחד יודע בעצמו מהו הדבר המעכבו מלהתעלות שעל כך נאמר לו לך לך...

ויש לרמז זאת במה שנאמר (שמות יט ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', שמדרכו של 'נשר' לישא את גוזליו על כנפיו (וכמו שפירש רש"י שם), וכשהוא מגביה עוף למעלה למעלה אזי גוזליו המרחפים על כנפיו מביטים על העולם מלמעלה למטה, ברם, התדע כיצד מגיעים הגוזלים על גבי כנפי הנשר, בפעולה זאת אין הנשר מסייע להם, רק עליהם להתרומם ולקפוץ, לעלות על גבי כנפי אביהם. נמצא שאת 'הפסיעה הראשונה' עליהם לעשות בכוחות עצמם, ומאחר שעשו כן מגביה אותם לגבהי מרומים בלא שום פעולה או קושי מצידם... וכנגד זה אמר הקב"ה ואשא אתכם על כנפי נשרים, כשאתם תעשו את הפסיעה הראשונה להתרומם מעט, אז אגביה אתכם מעל כל העולם למעלה...

מסופר שבימים עברו כשאסרו הרשעים ברוסי לקיים תורה ומצוות חלילה, ישבו פעם קבוצה מחסידי ליובאוויטש בהתוועדות יחד עם הגה"ח רבי חאט"שע (מזכירו של הרה"ק הרי"צ זי"ע) והיו מדברים דברים נעלים ברומו של עולם בתורה אמונה ועבודה. מחמת פחד הרשעים העמידו בחור שיעמוד על המשמר מחוץ לבית בו התקיימה ההתוועדות לבדוק שאין הרשעים באים. תוך כדי השירה והכיסופין נכנס אותו בחור והודיע שהרשעים מסתובבים סביבות הבית, תיכף נתמלאו כל היושבים בפחד ובאימה רבה, בידעם כי נכונה להם סכנת גלות לסיביר. לכן מיהרו להטמין את ספרי הקודש ותחתם הוציאו 'כתבי עת' (עיתונים) ושאר מילי דעלמא וחלקם אף ניסו לנוס מן המקום. לאחר זמן מה חזר הבחור ובישר שהסכנה חלפה כי נסתלקו הרשעים מהמקום, מיד חזרו ופתחו את ספרי הקודש. עתה פנה אליהם רבי חאט"שע ושאלם מה חשוב יותר אצלם רוחניות או גשמיות. ויענו כל העם יחדיו וודאי שהרוחניות חשובה פי כמה וכמה. אם כך – המשיך ושאל. מדוע מששמעתם שהרשעים באים לא פעלתם כדרך שאתם פועלים ברוחניות, לשבת ולבכות מתוך השתפכות הנפש אלא מיהרתם לפעול. ויענו העם – הלא סכנה ארבה לנו, ולא היה מועיל לנו מאומה באם היינו יושבים וממררים בבכי. הרים רבי חאט"שע את קולו ואמר להם, כן הם פני הדברים ברוחניות, שאל לו לאדם להסתפק בהתעוררות הלב ודמעות רותחות, אלא עליו לקום ולפעול בפועל ממש בהתעלותו בעבודת ה'.

וכה אמר 'חכם אחד' בדרך צחות על הניגון הידוע עסן עסט זיך, שלאפן שלאפט זיך וואס זאל מען טוהן אז ס' לערענט זיך ניט... אז ס'דאוונט זיך ניט (האכילה והשינה באה לנו בנקל ללא כל טורח ומאמץ, אבל מה נעשה שהתורה והתפילה

באר הפרשה - פרשת לך לך

של בעל השמועה, וכאשר לומדם מאיר בו נשמתו של בעל השמועה, ובפרשה זו 'בעל השמועה' הוא אברהם אבינו, ולכן מאיר בעולם אורו של אברהם אבינו. והזמן גרמא' ללמוד ממשנת החסד וממדותיו הטובות של אברהם אבינו, ולהיות מתלמידיו של אברהם אבינו בעין טובה¹ ורוח נמוכה ונפש שפלה (אבות פ"ב מ"ט).

בפרשתן (יג יד), 'וה' אמר לאברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה', כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע וז"ל, כאן נעשה לו גם עצום שיוכל לראות מצפון לדרום וממזרח למערב מבלי שיוצרך לסובב עצמו.

טו¹, והקב"ה כבר ישלים המלאכה כדכתיב (תהלים נו ג) 'לקל גומר עלי'.

באמת אמרו, בשעה שיתחיל האדם לעשות 'פעולה קטנה' לטוב, משם יקל עליו להמשיך בדרך טוב - לעלות עוד ועוד², עד שיגיע לתבליתו הנרצית³.

מתלמידיו של אברהם אבינו - אהבת חסד ומידות טובות איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא באמרי הרי"ם בפרשתן) שחז"ל אמרו (ירושלמי שקלים ב ה) 'האומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו בעל שמועה עומד לנגדו', כי השמועה והחידוש ההוא שייך לשורש נשמתו

באה לנו בקושי גדול), ושאל ה'חכם', הבה נחשב חשבונו של עולם, באם היה המצב להיפך שהאכילה והשינה עסט זיך ניט און שלאפט זיך ניט (שהם היו עולים בקושי) וכי גם אז היה 'מזמר' 'וואס זאל מען טוהן אז ס'עסט זיך ניט' (מה נעשה שאיני יכול לאכול) או שהיה 'עושה למעשה' ופונה לרופא או מכריח עצמו לאכול... והמבין יבין.

פשיטא ואין צריך לומר על ריבוי תפילות ותחנונים ושפיכת לב כמים בברכת 'אהבה רבה' או ב'והערב נא', אך אין לנו להסתפק בתפילה בלבד אלא העיקר הוא 'למעשה'...

טו. וכמו שפירש רש"י בפרשתן לפרש הכתוב (יד ט) 'ארבעה מלכים את החמשה - אעפ"כ נצחו המועטים, להודיעך שגבורים היו, ואעפ"כ לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם', בידעו כי על היהודי לעשות רק כפי יכלתו וממילא יהא הקב"ה בעזרו.

טז. סיפר הגה"ח רבי עזריאל טויבער זצ"ל (שעסק רבות בקירוב רחוקים) שפעם התאונן בפניו נער אחד כי אינו מסוגל לעצור בעצמו מלעשן סיגרי' חלילה ביום השב"ק. לקחו ר' עזריאל להגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א, ששקל בכובד ראש בשאלה קשה זו, אחר נענה ואמר בקשה אחת לי אליך, אף אם תעשן ח"ו בשבת, אנא ממך, בגמר העישון אל תכבה את האש, ובכך תמנע עצמך לכה"פ מ'חילול שבת' נוסף של 'כיבוי' דאורייתא. הנער קיבל כן על עצמו וראה זה פלא, כעבור זמן מועט בלבד נתהפך מכח קבלה קטנה זו להיות בעל תשובה גמור בכל פרטיה ודקדוקיה.

יז. איתא במדרש (בר"ר לט ט) 'אמר רבי לוי, שתי פעמים כתיב 'לך לך' (לך לך מארצך ו'לך לך אל ארץ המוריה' בנסיון העקידה) ואין אנו יודעים איזו חביבה אם השניה או הראשונה... (ומסיק שם שהשניה חביבה יותר), וידועה התמיהה כיצד יעלה על הדעת לומר שלך לך מארצך חשוב יותר מנסיון העקידה... כיצד אפשר לדמות 'גלות' לשחיטת בנו יחידו שנולד לעת זקוניו, ומה עוד ששם כתיב 'ואגדלה שמך והיה ברכה וכו'', ובעקידה לא הובטח לו מאומה. וביארו, דעיקר הקושי הוא היציאה הראשונה והבריחה מעמקי הבלאטע (הבוץ) לעזוב את בית אביו לשכוח מכל עברו לעזוב את הדרכים שהורגל בהם ולקפוץ לתוך ים התורה והעבודה קשה לו לאדם כהנה וכהנה... (כי לאחמ"כ - להמשיך להשאר בקדושה, בא לו יותר בנקל) ושפיר יש מקום לומר שנסיון זה חביב מנסיון העקידה כשכבר היה ב'מצב' טוב וראוי... (אין לנו כל השגה באברהם אבינו, אך הלימוד הנוגע לדין אמרנו).

יח. בספר 'אזור אליהו' להגר"א (סוכות) מבאר באופן נפלא את ענין ה'אושפיזין' בסוכות, כי כל ז' הרועים הללו עברו בחייהם ענין 'גלות', והיוצא ל'גלות' מביתו חוצה אל הסוכה זוכה לעיבור נשמת ז' הרועים, ומבאר היכן מצינו גלות בכל אחד ואחד מז' הרועים, אברהם אבינו - לך לך, יצחק - וילך אל אבימלך, עי"ש, ובואו לדבר מ'אהרן' הכהן מביא את לשון הכתוב (שמות ד כז) לך לקראת משה המדברה, ע"כ. ודייק הגאון ר"מ רייזמאן שליט"א, וכי מה גלות היא זו האמורה גבי אהרן הכהן, והרי לא יצא אלא 'לקבל פניו' של אחיו משה, ומה גלות יש בזה, ובע"כ תאמר, שלקבל את אחיו הקטן בשמחה, מתוך ידיעה כי מעתה הוא יהפוך להיות נביא ה', וכל הגדולה וההנהגה תעבור אל אחיו, והוא עצמו שמח בכל זה וכדכתיב (שם יד) 'וראך ושמח בלבו', עין טובה כזו היא כעין גלות המכפרת ויותר מזה, והיא המזככת ביותר.

לכך היקל הקב"ה עליו שלא יצטרך לסובב עצמו ובעמדו על מקומו יוכל לראות את ד' רוחות השמים, ולדידן אמרו חז"ל (תנר"א כב ב) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, לעשות כמעשי אבות, להיות 'בעל חסד' כאברהם אבינו, לחשוב מחשבות על אחיו מישראל במה אוכל להיטיב² ולהקל עולו מאתו, וחלילה וחלילה מלצער ולפגוע בזולתי³ 'כי אנשים אחים אנחנו'⁴...

יש שביארו מדוע שידד הקב"ה מערכות תבל ועשה נס גדול כזה, והכל אך ורק בכדי למנוע טרחה קטנה כזאת מאברהם אבינו, אלא כי הקב"ה משלם שכר טוב ליראיו ב'מידה כנגד מידה', ומאחר שאברהם אבינו התחסד לפתוח ארבעה פתחים בארבע צדדי אוהלו בכדי להקל על 'עוברי אורח' שלא יצטרכו לסובב את האוהל אלא מיד ימצאו שולחן ערוך ומיטה מוצעת⁵,

מעלה יתירה מצינו בה בעין טובה' כי בכוחה לשדד מערכות, ולשנות טבעי בני אדם של רעהו, וכה כתב ב'תולדות הישמח ישראל', כאשר גיסו של רבינו השיא את בנו נסע רבינו להשתתף בחתונה, ונשאר שם כל שבעת ימי המשתה. ביום האחרון של שבעת ימי המשתה אמרה לפתע אם החתן (אחותו של הישמח ישראל) שהכלה איננה מוצאת חן בעיניה, ואי אפשר לה אפילו להסתכל עליה, ע"כ היא דורשת בתוקף שהחתן יעזוב את בית חותנו, ויסע הביתה בחזרה. הדבר נודע לרבינו ונפשו עגמה עליו מאוד, בעת עריכת סעודת שבע ברכות האחרונה אמר רבנו תורה על הכתוב (בפרשתן טו ו) 'עשי לה הטוב בעיניך', ותרגם אונקלוס כדתקין בעיניכי, דהנה (לעיל שם ד) כתיב 'ותקל גבירתה בעיניה', וברש"י, אמרה שרה זו מראה את עצמה כאילו היא צדקת... מדתו של אברהם אבינו ע"ה הייתה עין טובה, ומדת עין טובה הוא להיפך מ'עין רעה'. כי כמו שעין רעה גורמת לדבר טוב שיהפך לרע כמו כן עין טובה מהפכת כל הדברים הרעים לטובה, וכאשר אמרה שרה לאברהם שהגר מזלזלת בכבודה, אמר לה אברהם אבינו ע"ה, עשי לה הטוב - היינו עשי ותקני אותה בעיניך הטובות שתהפכי כל העניינים הרעים שבתוכה לטובה (ואכן, הדברים נשאו פרי ונמנע בס"ד כל ענין ה'גט' שם).

ומכאן, ילמד כל איש בדידיה, אף אם סבור אתה שפלוגי מושחת... פלוני טבעיו רעים וכיו"ב רבות, אנא, הבט והתבונן בו בעין טובה' וסוף דבר שיותקנו דרכיו, ויעזוב כל קלקוליו... ואף להורים ומחנכים יאמר, בידכם הדבר - להפוך את ליבם ומוחם של התלמידים והבנים לטובה ולברכה - ע"י שתביטו בהם בעין טובה האומרת שוב ושוב, פלוני טוב הוא, פלוני חשיבותו גדלה עד מאד... כי בזה ייהפך לבנם וטבעם לטוב.

יט. בדרך צחות אמרו לפרש את דברי חז"ל (עירובין יח): אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, יהיו מזונתי מרויחן כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם - לגבי הנהנים מ'טובותיהם' של רעיהם, כי יש אשר יגמלו חסד איש לרעהו, אבל כל חסדם אינו דומה אלא לדבורה ה'עוקצת' (כי מעניקים הרגשה שאינה נעימה ונוחה, וד"ל), ועל זה אומרים לה לצרעה 'לא מדובשך ולא מעוקצך'. והכוונה שלא יתחסדו איש עם רעהו כמו דבש דבורים שמחד גיסא הרי הוא דבש - מתוק כשמו כן הוא, ולאידך גיסא הרי הוא בא מדבורים שעקיצתן שורפת בבשר האדם, כך יש לגמול חסד מתוך חסד... במחשבה לטובה כיצד מי שאנו מטיבין עמו ירגיש שאיננו מכביד ומקשה עלינו, ואין ההטבה באופן שברצוננו להיפטר ממנו.

וכך פירש השל"ה הק' (וירא ל) במה שאמר אברהם אבינו ל'שלושה אנשים' שבאו להתארח אצלו 'אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך', וז"ל, ראוי למי שייטיב לאנשים שיראה להם שהוא מקבל טובה מהם במה שיקבלו ממנו, לא שיתפאר על הטוב שייטיב להם, ולזה תמצא שאברהם הראה לאלו האנשים שהם נותנים לו מתנה בבואם אל ביתו לקבל הטבתו.

כ. איתא בזוהר (ח"א רה:): שהתורה מתחלת באות ב' - ב'ראשית, ולא בא' שהיא ראשונה לאותיות, כי האות ב' מרמזת על ב'רוך והאות א' מרמזת על א'רור וחפץ הבורא להתחיל את התורה ב'רוך. יש שרמזו, שהאות ב' מרמזת לאדם אינך יחיד בעולמך - זכור תמיד שיש עוד יהודי, ויש לו הצטרפויות משלו - ראה נא לעזרו ולתמוכו, ולא יסובבו כל ימך סביבות א - אחד, כלומר סביב עצמך והצטרפויותיך, אלא זכור את רעך להטיב לו מראשית ועד אחרית.

וכך דרש הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בדברי הכתוב בפרשתן (יג טז) 'ושמתי את זרעך כעפר הארץ', כי הנה ה'עפר' אין בו שום תועלת כשהוא בפני עצמו, וכל סיבת יצירתו הוא בעבור 'אחרים' ולקיום העולם, שבכל הנבראים יש בהם מיסוד העפר, וגם אי אפשר למאכלים ולבניין בתים בלא עפר. וכנגד זה אמר הקב"ה ושמתי את זרעך כעפר הארץ - שגם זרע אברהם יהיו כל כולם למען אחרים ולטובתם, וכדוגמת העפר.

באר הפרשה - פרשת לך לך

כא. בפרשתן (טו ו), 'ותענה שרה ותברח מפניה', כתב הרמב"ן, וז"ל. 'חטאה אמנו בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם, לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי'. פשיטא ואין צריך לומר כי אין לנו כל שמץ השגה באבות ואמהות הקדושות - אברהם ושרה, אך עלינו ללמוד שכל עול שעבודם של זרע ישמעאל שאנו סובלים עד היום הזה בא לנו מ'עינוי' זה...

כב. שמוע שמעתי מבעל העובדא הגה"ח רבי ישעי' וויסברג שליט"א מעיר ביתר יצ"ו 'פרקי חיים' המאלפים אותנו בינה ודעת, הראויים לעיין ולהתעמק בהם, ישמע חכם ויוסף לקח, וכך סיפר קבל עם ועדה. לפני כמה שנים נהפך עלי הגלגל ושקעה עלי השמש, הן בענייני ממון, שהפסדתי בכמה אופנים הון רב, ובכל דבר שניסיתי לעשות ראיתי סימן קללה כשלו... הן בענייני 'בני' - כשבניי הגיעו לפרק 'האיש מקדש' והעניינים לא התקדמו. באחד הימים יעצוני כמה ידידים, שבליט ברירה מחויב אנכי ליטול מקל נדודים ולהפליג לעבר הים אל אחינו בני ישראל היושבים בארה"ב, אולי משם תבוא הישועה בענייני הממון.

הוסיף אחד מידידי הנמנה על חסידי 'קארלין' והציע, הנה מקום מנוחתו של הרה"ק רבי ישראל מקארלין זי"ע בעיר פראנקפורט שבדייטשלאנד (גרמניה) נודע כמקום המסוגל לראות ישועות, ובוודאי 'עצה טובה' היא שאסע מארה"ק לארה"ב דרך פראנקפורט, ואפקוד את ציונו ואעתיר שם בתפילה ובתחנונים לזכות לישועה ורחמים משמי שמי קדם. וכדבריו כן עשיתי, הזמנתי כרטיס לנסיעה מהכא לארה"ב עם 'הפסקה' בפראנקפורט, כשיש רווח של ארבע שעות בין נסיעה לנסיעה, ואף סיכמתי מראש עם 'נהג' שימתין לי מחוץ לשדה התעופה, יקחני לציון הרה"ק ויחזירני לאחר מכן.

כאשר ירדתי מהמטוס (פליגער), לא ידעתי מימיני ומשמאלי, נחילי אדם התהלכו הנה והנה ו'אחד מני אלפי' לא מצאתי ולא ראיתי 'היימישע' פנים (משלנו), ומלבד כל זאת הרי 'מעלה' מיוחדת הייתה בידי שלא הכרתי לא בשפת בני המקום ולא בשפה הבין לאומית (ענגליש), וממילא לא יכולתי לשאול את העוברים ושבים את הדרך אלך בה, בליט ברירה הלכתי בעקבות כל האנשים דשם, עליתי בעקבותיהם על הרכבת עד שסוף דבר עומדות היו רגליי בשערי נמל התעופה. מיד פתחתי את הטלפון שעמד ברשותי והתקשרתי לאותו נהג שנדברתי עמו לקחתני העירה, אך... אין קול ואין עונה, ככל הנראה היתה טעות במספר... ניסיתי להתקשר לאותו ידיד מאר"י שיורני כדת מה לעשות, אך שוב תקלה... הבטרייה (Battery) נגמרה וממילא עמד הטלפון דום...

ניסיתי לשאול עוברי אורח אנה אפנה, והם הביטו בי כ'גברא דנפל מן הכוכבים', ולא הצליחו להבין מה רצוני מהם, עד שבדלית ברירה חשבתי לוותר על הנסיעה לציון הרה"ק, לחזור ולשוב לשדה התעופה ולהמתין שם עד זמן הטיסה לניו יארק, אך גם זאת לא ידעתי כיצד נכנסים לתוך נמל התעופה.

בצר לי קראתי לאלוקי שיעזרני, ו'נפל' רעיון במחשבתי לגשת אל נהגי המוניות שעמדו שם בשורה, ולשאול אחד אחרי השני אם הוא מבין לה"ק, ואכן נגשתי אל הראשון והשיב בערבית וכמו ששיערתי מתחילה... אלא שלתדהמתי הנהג השני אשר היה נראה כגוי גמור השיב - כן, מה מבוקשך, חזרתי ושאלתי אותו אם הוא יודע איה מקום קבורתו של הרה"ק, ואף על זה השיב הן, כשהוא אומר, היכנס לרכבי ואקחך שמה, מיד בתחילת הדרך נענה בהתרגשות אצבע אלוקים... אצבע אלוקים... מתוך אלפי נהגים הנמצאים כאן, יש אך בקושי יחידים המכירים בשפת לה"ק, גם תדע שבדרך כלל איני עובד כאן, והיום הקרני ה' הנה, ופרץ בבכי כשהוא מספר על מצבו הרוחני הירוד ל"ע. בשעטומ"צ הגעתי לחלקת מחוקק ספון, שם הייתי לבדי בלא נפש חיה, ואשפוך את נפשי לפני ה' במשך שלושת רבעי שעה בהתעוררות גדולה ועצומה, אנא ה' מלטה נפשי... על מצבי ברוח ובגשם, האר פניך ונוושה - למען אדע מה חטאתי ומה פשעתי שעל כך נגזר עלי קשיים מרובים כאלו, כי אני מאמין באמונה שלימה ש'יש דין ויש דיין', ולא לחינם נגזר עלי לאכול מרורים באמצע השנה... גם בכיתי על עסקי הממון שהנני מתייסר בהם, ושאוזכה בקרוב להשיא את בניי החשובים.

אחר כל זאת זימרתי את הזמר הקדוש 'י-ה אכסוף' בהתרגשות עצומה ובסערות רוח ולב, ויצאתי מבית החיים, למקום שהמתין עלי אותו נהג, והוא השיבני לשדה התעופה כשהוא מדריך אותי בפרוטרוט להיכן ללכת.

בהגיעי בס"ד לארה"ב שמתי פעמי לעבר העיר מאנרא שם התאכסנתי אצל קרובי, ובבוקר למחרת השכמתי להתפלל בבהמ"ד ד'סאטמאר, אחר התפילה ראיתי אברך מאר"י המסתובב בין ספסלי ביהמ"ד ומזכה את המתפללים בהשתתפות ב'הכנסת כלה' לקראת נישואי בתו תחי', ולרגע אחד נאלמתי דום... כי מראה פניו הו מוכרות לי מאד, באותה שעה נזכרתי במה שאירע מלפני שלושים שנה, כאשר למדתי בשנות נעוריי, ואחד מהבחורים שלמדו באותה

ישיבה סבל מקושי מסוים בדיבורו, ובמעשה נעורים לעגתי לו, ושפכתי את דמו ברבים כשהנני מחקה את מבטא דיבורו לעיני ואזני כל הקהל, ואכן, כעבור כמה שנים התקשרתי אליו לבקש מחילה ולא הסכים למחול, עד שבמרוצת החיים פרח הדבר מזכרוני, ועתה בראותי את האברך הנ"ל היה נדמה לי כי זה האיש אשר פגעתי בו. מיד נגשתי אליו והתחלנו לשוחח על דא ועל הא, ובתוך כך הנני מאזין היטב לקולו לבחון אם מדבר הוא כאחד האדם אם לאו, למען אדע אם עלי לפייסו, אך הלה דיבר ברהיטות בלא שום סימן למום כלשהו, ושאלתי אותו אולי יש לו אח שלקוי בדיבורו, והשיב לי, אתה הוא פלוני... מכיר אני אותך היטב היטב... אני הוא ולא אחר... אמנם הלכתי למומחים לטפל באותו ליקוי עד שכהיום הזה אין זכר לדבר ב"ה, אך פגיעתך הרעה חקוקה על עצמותיי, על ליבי ועל נפשי, ואיני מסוגל למחול לך. מיד החלתי להכביר עליו במילי דפיוסין, ואמרתי לו שהנני מתחרט בכל לב על אותה משובת נעורים, ומבקש מחילתו השלימה, הוצאתי מכיסי \$300, ואמרתי לו, אנא שא נא פשעי וחטאתי, קבל נא מעות הללו האחרונים אשר בכיסי, קחם להוצאות נישואי בתך הכלה ומחול לי, נעתר האיש ואמר לי בפה מלא, מחול לך...

אחר הדברים האלה מיד החל הגלגל להסתובב כלפי מעלה, פגשתי קרוב משפחה שלא הכרתיו עד אותו היום והלה עזר לי וגייס עבורי סכום גדול בזמן קצר, והיה זה פתח וקוץ אור בתוך כל החושך ענן וערפל שהייתי שרוי בו, וראיתי בזה אות ומופת כי אכן 'פגיעה' זו ושפיכות הדמים היא שחסמה בפני כל שערי הברכה וסייעתא דשמיא, ומיד כאשר ריציתי את הנפגע ותקנתי את המעוות שוב התעוררו עלי רחמים שמים.

חזרתי לארה"ק, ונכנסה בקרבי רוח חדשה וכוחות מחודשים, עד ששוב היה היו לי כוחות הנפש לחזור ולנסוע בשנית לארה"ב. והגעתי לוויילאמסבורג, ובהיותי בביהמ"ד זאלטשוב דברתי עם איש יקר רוח בשם ר' יואל שליט"א ושחתי בפניו צרתי, הלה נכנס בעובי הקורה, והוא ביחד עם עוד כמה צדיקים השקיעו ימים ולילות למעני, עד שעלה בידם לאסוף סכום נכבד מאוד [עד היום מסייעים בידי רבים וטובים, ורב חלקם של כמה ידידים מקהילה הקדושה דסאטמאר בביהמ"ד וואליבהוט (wallabout) בווימס"ב] והגם שעדיין לא נפתרו כל הבעיות אך הרגשתי כבריה חדשה, ממש הצילו את חיי, וליבי שכמעט 'נאכל' מרוב הצרות החל להתאושש...

כעבור תקופת ימים התקשר אלי ר' יואל הנ"ל והזמין אותי להשתתף בשמחת נישואי בתו הראשונה, כמובן שרציתי בכל מאודי להשתתף בשמחת ידיד שהציל אותי בטרם תמוט רגלי לגמרי, אלא שאמרתי לו, בצר לי אגלה את אונן כי הנני 'משמיע קולות' (ונוחר) באמצע השינה, על כן אבקשך בכל לשון של בקשה שתסדר עבורי אכסניא ומקום ללון בגפי, ללא 'שותפים' בחדרי ובדירת. למעשה, בבואי לארה"ב באישון לילה נכנסתי לאכסניא שסידר עבורי ר' יואל וגיליתי ש'בתוך עמי אנוכי יושב', וכמה שותפים חולקים עמי את האכסניא, מחמת השעה המאוחרת לא היו בידי שתי ברירות ועליתי על יצועי, ויהי בבוקר, שאלתי את 'שכני' כיצד עבר עליו הלילה ואם ערבה שנתו, השיב הלה 'קולות וברקים' נשמעו בחדרנו... אך כבר נסתדר... אין צורך לתאר את הרגשת האי נעימות שאחזה בי, והנה באמצע הלילה השני, בשעה ארבע לפנות בוקר התעוררתי לשמע הקולות שעלו מהחדר השני... ולמרבה הפלא נשמעים המה בדיוק נמרץ כאותם ה'מאה קולות' שהנני משמיע כסדר... ולא ידעתי אם אני חולם בהקיץ או שמא הנני ער... פשיטא שלא הייתי מסוגל לחזור לתרדמתי, וירדתי מן המיטה וראיתי שיש בחדר השני 'פנים חדשות' – אורח אחר, והלה אף שהבחין בי שאני ער המשך להשמיע אותם קולות 'כצלם דמות תבנית' הקולות שיצאו ממני, והבנתי היטב מה כוונתו... שהוא מחקה את הקולות הבוקעים מגרוני, לא שהוא בעצמו סובל מכך, אלא כדי 'לרמז' לי שהנני מפריע לו לישון...

באותו רגע הרגשתי כיצד דמי נשפך ארצה, ולא הייתי יכול 'להבין' כיצד הלה מסוגל להתעלל בי באופן נורא כזה, בדבר שלא עשיתי מחמת כוונות זדון, ומה פשעי ומה חטאתי... מרוב בושה וכלימה נטלתי את חפציי וכל עוד נשמתי באפי ברחתי אל הרחוב השומם, אף שארובות השמים נפתחו וירדו גשמים עזים, ומרוב הלם וצער אף לא הייתי מסוגל לבכות, ולא ידעתי אנה אני בא. לפתע נכנסה 'הארה' במוחי, כי מן השמים סבבו דבר זה לידי למען ארגיש על בשרי את הצער וההשפלה שגרמתי לחברי, כי הגם שכבר בקשתי מחילה והתפייסנו, אך עדיין לא תוקן העוון לגמרי, על כן נתן לי הקב"ה ברוב רחמיו לטעום מאותו כוס בו השקיתי את חברי... בכדי ש'מבשרי אחזה' את הרגשת הבושה כגון דא שהיו 'לחם חוקי' של חברי בכל יום ויום בהיותו בישיבה, ובזה, הביאוני מן השמים לתיקון השלם. מה אומר ומה אדבר, מרוב שמחה החלתי לרקוד ברחובה של עיר, והיו אלה רגעים מהמתקיים ביותר בחיי...

באר הפרשה - פרשת לך לך

בפרשתן (יג ח), 'ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מה נמלצו דברי השל"ה הק' זי"ע (בפרשתן אות לג) וז"ל. מריבה^ג ביני ובינך^ג וכו' כי אנשים אחים אנחנו^ג, ושמעתי צחות בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה,

אחר תפילת שחרית כ'וותיקין' פגשתי בביהמ"ד את ה'שכן' הנ"ל, והאדימו פניו מרוב בושה, אך אני כשלעצמי לא התרעמתי עליו כלל, אדרבה ראיתי בו את שליח ההשגחה העליונה למרק אותי לגמרי... אמנם זאת ידעתי, כי שוב איני חוזר להיות עמו במחיצה אחת, ואכן בחסדי ה' פגשתי ידיד יקר אשר קיבל אותי כבוד מלכים והעמיד עבורי קומה שלימה...

לקראת הערב הגעתי לשמחתו של ר' יואל הנ"ל, ולפלא הדבר, כי מיד בבואי שמה והנה שוב, מי הוא זה העובר לפני - אותו ידיד שפגעתי בו, נתתי לו שלום והבנתי שזה עתה החל את 'עבודתו' בזיכוי הרבים, מיד הצגתי לפני ר' יואל כי זה ה'נפגע' שבזכותו זכיתי לטעום מאור החיים בשנית, והוא מצידו העניק לו 'כברכת ה' אשר נתן לו', גם סובבתי עמו בין כל נגידי עם אשר הסבו באותה סעודת נישואין, ומשיצא משם כשכיסיו מלאים נענה לפני ואמר לי הנני מרגיש בהרגשה פנימית שכבר נעשית זך ונקי גם כלפי שמיא. או אז יצאתי עמו לפינה בחצר הגדולה, וברוגע ושלוות הנפש גוללתי לפניו את כל הנעשה עמי ביום אתמול, גם ספרתי לו כל הקורות שהיו עימי, ואף הוא נזכר מחדש בכל אותם רגשות צער ופגיעה שצרבו את ליבו כמכוות אש, ובכינו שנינו אל תוך הלילה בכי המטהר ומנקה את כל עומק הנפש, בכי של ידידות ופיוס, ולא זזנו משם עד שהתפייסנו לגמרי ונעשים אוהבים זה לזה.

ימים ספורים עברו, והפנה אותי ר' יואל המחותן לגביר חשוב ונכבד אשר לא הכיר אותי מעולם, ונכמרו רחמי עלי, הלה זימן לביתו כמה ידידי נגידי עם לחלצני ממיצר, ובאותו ערב גייס הגביר המארח סך מאה אלף דולר. אדהכי והכי הבהילו אותי לשוב לארה"ק מאחר שהציעו שידוך הגון לבני המבוגר שיחי', ורוצים כבר לשבור צלחת ולשלם עליו טבין ותקילין... ומיד לאחר נישואיו בא בני השני שגם הוא עבר מזמן זמנים את תחילת פרק האיש מקדש בקשרי אירוסין... ומאז ואילך ב"ה עליתי על במתי ההצלחה, כה יתן ה' וכה יוסיף למעלה למעלה.

עד כאן תורף דבריו, וכמה וכמה הילכתא גיברתא נלמד ממעשה נורא זה. א. נפלאות ההשגחה העליונה, כיצד זימן הקב"ה אליו בהיותו באדמת נכר נהג יהודי אחד מני אלפי אלפים שיוביל אותו למחוז חפצו לציון הרה"ק ה'פראנקפורטער'. ב. כוחה של תפילה מעומקא דליבא, שעות ספורות ובודדות לאחר שהתחנן על נפשו למצוא את החטא שמעכב בידו - כבר אינה ה' לידו את זה שפגע בו לפני שלושים שנה למען יוכל לבקש על נפשו. ג. ועל כולנה, הביטו וראו חומר מידת הדין למי ששופך דם האדם ופוגע בו עד דכדוכה של נפש, וכמה צער וסבל עלו בגורלו בעקבות כך, ולאידך גיסא, שימו לבככם על זאת שככל שהרבה לבקש מחילה וריצוי, והיה הפיוס עמוק יותר, כך זרחה עליו השמש, שבתחילה לאחר שביקש מחילה נפתחו שערי הישועה אך עדיין היה זה רק הצלה פורתא, אך לאחר שהתפייסו בלב שלם זכה לסייעתא דשמיא במידה גדושה, הן בממון והן בשמחת אירוסו בנו...

כג. כתיב בפרשתן (יג ז) 'ויהי ריב בין רועי אברם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ', וכבר עמדו חז"ל לבאר השייכות בין מריבת הרועים לסיפא דקרא שהכנעני והפריזי היו אז בארץ (והובאו דבריהם ברש"י). ואמרו צדיקי הדורות, כי מצינו ש'כנעני' רומז לעניות, וכדאיתא בגמ' (פסחים ג.) לפרש בלשון הכתוב (זכריה יד כא) 'ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבא-ות', מאי ולא יהיה כנעני, אמר רבי ירמיה אין כאן עני, ועפי"ז יתבאר בלשון הפסוק, שמאחר שהיה 'ריב' ומחלוקת על כן ה'כנעני' אז יושב בארץ, שהמחלוקת מביאה לידי עניות רח"ל, וכלשון השל"ה הק' (יומא דרך חיים אות מד) שמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות. ובוודאי 'מידה טובה מרובה' שריבוי השלום יביא לנו ריבוי פרנסה בשפע רב.

כד. אלא שאין הדברים אמורים כלפי חבר רע, כי ממנו צריך להתרחק הרבה, וכמו שפירש הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בדרך רמז בלשון הכתוב 'ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו', שכך אמר אברם ללוט, אל נא אל תישאר עמי במחיצתי לדור איתי בצוותא, אלא תהי מריבה ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך - ניפרד זה מזה ולא נהיה בקשרי ידידות, אך עדיין אעמוד לעזרך כי אנשים אחים אנחנו.

מעין הדברים פירש הגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע ב'שיר מעון', כי הנה ה'טעם' מטעמי המקרא על תיבת 'נא' הוא 'פשטא' שהיא 'נגינה מפסקת' כידוע (וכמי שאומר אל נא, תהי מריבה), ור"ל אל נא נהיה ביחד, אלא תהי מריבה ביני

באר הפרשה - פרשת לך לך

יג

כבר התעורר דברי ריבות בשעריהם וכמפורש בכתוב (פסוק ז) 'ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט', אלא שעד עתה היה רק 'ריב', וביקש אברהם שה'ריב' לא יהפך ל'מריבה' הפרה ורבה והולכת ומתפשטת.¹²

ובך הם פני הדברים, כי פעמים רבות מתגדלת המחלוקת באופן שאילו היו זוכרים את תחילת שורש המחלוקת כבר היו משלימים יחדיו זה עידן ועידנים, ורק מחמת

ולא אמר 'אל נא תהי ריב' (בלשון זכר), אלא, כי כבר הותחל ריב בין הרועים, לכן אמר אברהם למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד בדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר 'אל נא תהי מריבה' לשון נקבה, כאשה המולדת פרי מפרי, ודי בזה שהתחיל הריב, יהיה בזכר שאינו מוליד¹³... עכ"ל.

וזכר ביאר כן ב'תורת משה' להאלישיך הקדוש, דצ"ב, מהו שאמר אברהם 'אל נא תהי מריבה', והרי

ובינך, כי אנשים אחים אנחנו, ואם נחיה ביחד אי אפשר שלא אלמד ממעשיך. והוסיף הכתוב לומר 'הפרד נא מעלי וכו' ואם הימין ואשמאילה', וכבר נודע כי 'ימין' מרמז על דרך הטוב, ובא ללמד 'אפילו דבר טוב שנקרא ימין אין למידין מהם, אפילו אתה הימין אשמאיל אנוכי'...

וכבר כתב 'בעל הטורים' (יג יא) על הפסוק 'ויפרדו איש מעל אחיו אברם', ס"ת 'שלוש', עיי"ש, ללמדנו כי ה'שלוש' האמיתי הוא כשאברהם נפרד מלוט...¹⁴

וכבר איתא במדרש (פדר"א פכ"ה) על הפסוק (יג ה) 'וגם לוט ההולך את אברם', זה שאמר הכתוב (משלי יג כ) 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע', הולך את חכמים - למה הוא דומה לאדם שנכנס לבית המרקחים, אעפ"י שלא לקח ולא נתן, ריח טוב לקח. ורועה כסילים - למה הוא דומה לנכנס לבית הבורסקי, אף על פי שלא לקח ולא נתן, ריח רע לקח. כך לוט כשהיה מהלך עם אברהם אבינו למד מדרכיו של אברהם אבינו... (עיי"ש).

הוסיף הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בשם הרה"ק מנעשכיז זי"ע בזה"ל, ורועה כתיב עם ו' החבור, היינו שעושה גם שניהם, הוא הולך עם חכמים, מתחבר עם יראי ה' ועושה כמעשיהם, ויחד עם זה הוא גם רועה עם כסילים, מתחבר גם עמהם, הוא רוצה למצוא חן גם בעיני יראי ה' וגם בעיני רשעים, זה האיש ירוע - הוא איש שבור חצי צדיק וחצי רשע, כי צריך להיות חזק בדעתו בבחי' אחזתיו ולא ארפנו. וזה היה לוט שהלך יחד עם אברהם בכל מסעיו, וכשראה את סדום ואת כל הככר כי כולה משקה הלך עם הרשעים. עכ"ל. והיינו שאף אם הולך את חכמים מכל מקום נפגם על ידי שמתחבר גם אל הכסילים, אלא יתרחק לגמרי מחבר רע.

דבר נורא כתב ה'חזקוני' (דברים לג יג) וז"ל, גבי אדם (הראשון) כתיב (ג יז) 'ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ וכו' ארורה האדמה בעבורך', אבל יוסף שלא שמע וכו' כדכתיב (טז י) 'ולא שמע אליה' ולפיכך 'מבורכת ה' ארצו' (דברים שם), ללמדנו על השכר למי שאינו שומע לעצת 'חבר רע', ולאידך גודל ההפסד למי שמתפתה ושומע לאיש משחית...¹⁵

כה. מעניין לעניין באותו עניין, שמעתי ממרא דעובדא, פעם זכיתי לסעוד סעודת השבת אצל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, והיה זה בשבת קודש פרשת לך לך שנת תשכ"ד, בהיותי שם שאל אותי הרבי, ינגערמאן (- אברך), האם יש לך 'שלוש' בית', אמרתי לו, היא טוענת שאיני מדבר עמה מספיק, אמר לי, כתיב בפרשה (טז ה) 'ותאמר שרי לאברהם חמסי עליך', וברש"י, 'דברייך אתה חומס ממני'. הרי לך שאם היא מתלוננת שאינך מדבר עמה מספיק שאכן יש בידה טענה צודקת...¹⁶

אגב אורחא, כתב ב'תולדות יצחק' (זקנו של הבית יוסף) על הכתוב (בראשית ב כא) 'ויפל ה' אלוקים תרדמה', רמז שיעשה האדם עצמו נרדם בביתו ולא יהיה קפדן עם אשתו ובני ביתו. ודבר שפתיים אך למותר...¹⁷

כו. עפ"י דבריו מבארים את מאמר חז"ל (קה"ר ז כג, וכע"ז נדרים מא.) 'דעת קנית מה חסרת', כי בהוספת אותיות 'מה' על 'ריב' נעשה 'מריבה', ומי שקנה דעת ומבין את גודל ההפסד היוצא מתוך כל מחלוקת, מיד בתחילת ה'ריב', הרי הוא מחסר את האותיות מה, ומונע מה'ריב' להיפך ל'מריבה', ולכן אמרו (חולין פט.) 'כל הבולם פיו בשעת מריבה כתולה ארץ על בלימה', אפילו שכבר היה 'שעת ריב' - וכבר החלה המחלוקת לחולל שמות, הרי הוא עוצרה מיד בכל כוחו, ומקיים את העולם שישאר על מקומו, וזהו 'על בלי-מה'.

כז. שאול נשאל הרה"צ רבי אשר פריינד זצ"ל מאחד מתלמידיו, נקלעתי לסכסוך בענייני ממונות, האם כדאי לי לתבוע אותו בבית דין, או שעדיף שאוותר על כל התביעות שיש לי עליו ולהפסיד אותו הממון, ענהו רבי אשר

באר הפרשה - פרשת לך לך

שהוסיפו 'קש ותבן' ממשיכה האש לבעור ולכלות כל על העין בדרך - שכר טוב ליראיו ובפרט בעניין שמירת עיניים חלקה טובה, והמשכיל בעת ההיא ידום, שלא תתרבה בפרשתן (טו ז), 'וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר על העין בדרך שור', ביאר הרה"ק הדברי האש יותר ויותר^{כח}.

זרוק מיד את כל הטענות ותוותר לו. הוסיף ר"א לומר לו, אילו יעמדו בפניך שתי ברירות, להיכנס למחלוקת או לרוץ אל הכביש כשממולך משאית (טראק) דוהרת על מאה קמ"ש (62 מייל) - עדיף שתקפוץ לכביש מאשר להיכנס למחלוקת, כי למשאית יש ברקסים (מעצורים) אבל מחלוקת בוודאי הורגת (מעט מן האור - ספינקא).
כח. בא וראה מעלת הוותרנות, ועד כמה הקב"ה משלם שכר טוב לאותם שמעבירים על מידותיהם לוותר לאחרים. סיפר הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב ביהמ"ד 'דברי שיר' בבני ברק, בערב שמחת תורה תש"פ ניגש אל גבאי ביהמ"ד אברך שכבר עברו עליו שנים רבות מיום נישואיו ועדיין לא נושע בזש"ק, ואמר לו, הנה נודעה הסגולה לזכות בזש"ק - לעלות לתורה בשמח"ת לעליית 'כל הנערים', ומכיוון שנהוג שהנהלת ביהמ"ד 'מוכרת' עליה זו לכל המרבה במחיר, אבקשך שתרכוש עבורי את העליה, ובכל פעם שמישהו יוסיף על המחיר תגביה בשליחותי את הסכום, ולאחר החג אשלם את כל אשר יוטל עלי בכסף מלא.

ואכן בעיצומו של יום שמחת תורה נערכה המכירה, אלא שבאותה שעה היה בביהמ"ד גביר אחד שגם הוא חשקה נפשו בעליה זו, וכמה שהגבאי העלה את המחיר הציע הגביר סכום גבוה יותר, כראות הגבאי שאין לדבר סוף, ומי יודע אם יוכל האברך לעמוד בתשלומים כאלו, מיהר לגשת אל הגביר וסיפר לו דברים כהויתן, וביקש ממנו שיחדל מלהעלות את המחיר כדי שיזכה האברך הזקוק לישועה ב'עליה' הנכספת, אך הגביר הקשיח לבו, והכריז קבל עם ועדה - לא אוותר, מותר לי להרבות במחיר ככל אשר תאוה נפשי, משראה האברך את הנעשה ניגש אל הגבאי והודיעו שהוא מוותר ונסוג אחור, למען לא תפרוץ מחלוקת.

בשמח"ת דהאי שתא תשפ"א ניגש הגבאי אל האברך ושאלו אם רצונו לקנות את כל הנערים, השיב לו, כבר איני זקוק לכך, כי בס"ד אמש, ערב שמחת תורה, חנני ה' בתאומים... וזה שקנה אשתקד נולד לו בת, הא למדת, כי סגולת 'כל הנערים' לבן אחד וסגולת הויתור ל'כפליים' שהרי נולדו לו פי שניים - תאומים בשעטומ"צ.
מעשה נורא סיפר הרה"ג רבי זאב דינר שליט"א (בן הגר"א הנ"ל), בל"ג בעומר תש"פ נערכה שמחת נישואין בירושלים עיה"ק, בהשתתפות קהל מצומצם מתוך הקפדה על כללי הזהירות... באמצע הריקודים הופיעו שוטרים ונטלו עימם את החתן ואת הכלה ואת אבי הכלה (לתחנת המשטרה) שם עיכבום עד השעה 3:30 לפנות הבוקר, אין צורך להכביר במילים אודות שמחת החתונה שהושבתה כליל, כי אם אין חתן ואין כלה - אין שמחה... וגם אין צורך להאריך אודות הצער העמוק שנגרם לתן ולכלה, אשר היום השמח בחייהם, אליו כה התכוננו נהפך ליגון, ומי פילל ומי מילל אשר מבית החתנות ימצאו את עצמם בבית המעצר... וממש היו ב'טראומה' במשך החודשים שאח"כ.

בערב ר"ח אלול התקשר מאן דהו אל אבי הכלה, וכה אמר, שמי הוא כך וכך... הנני בחור הלומד בישיבה פלונית... ברצוני לבקש ממע"כ מחילה בלב שלם, והתוודה כי הוא זה שהזמין את המשטרה, כשהוא מנסה להצטדק, שלא היה זה מרוע לב או מאכזריות ח"ו, אלא שבאותו הזמן הוא היה שרוי ב'פחד' שמא ידבקו בו וירוס... ובראותו שבמהלך הריקודים ולגודל השמחה נפרצו קצת הגבולות, ולא שמרו על מרחק, על כן מתוך בלבול המוחין והבהלה, טעה והזמין את השוטרים בכדי שיצננו את ההתלהבות, ויעמדו על המשמר שהכל נוהגים כפי ההוראות, אך ח"ו לא העלה בדעתו שימצאו את עצמם במעצר... והוסיף לומר, כי הוא אחד ממצוייני ישיבתו, והיו לו בכל יום לפחות עשר הצעות שידוכין, אך מני אותו יום אומלל נעצרו כל ההצעות, והטלפון דומם... אין אפילו הצעה אחת. השיב לו המחותן בלא בא' רבתי... אינני מסוגל למחול לך על שהשבתת את השמחה בצורה נוראה כל כך. מיד פרץ הבחור בכי כתינוק המוטל בעריסה, בכי המזעזע עולמות ואף את ליבו של המחותן, מכיוון שכן, אמר לו המחותן, בזו השעה איני מסוגל למחול, אבקשך שתעמוד עמי בקשר בעוד כ"ד שעות, ונראה...

כעבור מעת לעת התקשר הבחור בשנית, אמר לו אבי הכלה, שמע נא, כל הלילה לא עליתי על יצועי, ישבתי עם מסילת ישרים ושערי תשובה, וניסיתי להתחזק בדברי חז"ל שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה, והכל היה קצוב וכך נגזר עלי, ולא אתה גרמת לי את העוול הלזה, והנני מוכן למחול, אלא שיש כאן ג' שותפין... אני וחתני ובתי הכלה, ואם תרצה לצאת מכל זה 'נקי' עליך לפייס גם אותם, אלא שקשה עלי להאמין שיוכלו למחול.

וללמדך, שלא יאמר האדם מי אני כי אבוא אל הקדושה, הרי לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אין לי כל ייחוס במעלות קדושים וטהורים - כי אין לך איש מישראל הגרוע בייחוסו יותר מהגר בת פרעה מלך מצרים^{לא} ואעפ"כ זכתה לכל אלו ע"י שמירת עיניה, ק"ו לדידן. ע"כ, ישמור כל איש את עיניו בכל כוחו^{לב}, ועי"ז יזכה לבוא לקדושה רבה מאד.

ובך ביאר ה'תפארת עזריאל^{לד} (ד"ה וישבו) בפסוק (יד ז) 'אל עין משפט היא קדש', כי על ידי 'עין משפט', ששופט את עיניו, מתי להסתכל ומתי לא, ושומר את פתחי עיניו כדת ובמשפט הרי 'הוא קדש' מתקדש

שמואל^{לז} זי"ע שהנה הגר מוצאה היה ממצרים ערוות הארץ, ואין לך מקום טומאה יותר משם, אלא שזכות אחת הייתה לה שזוהרה ב'שמירת עיניים', לבלתי הביט על האסור, על כן זכתה להתדבק בגוף קדוש כאברהם אבינו, ולא זו בלבד אלא שזכתה לראות מלאך אלוקים בהקיץ. וזה דבר הכתוב וימצאה מלאך ה' בזכות על העין בדרך שור, 'שור' מלשון הבטה וראיה, והיינו ששמרה על העין שלא להביט במראות אסורים. ומכאן תצא הקריאה לכל המייחלים להפקד בדבר ישועה ורחמים בכל ענין שהוא, על ידי שמירת עיניים יושפע עליהם שפע רב^{לח} משמי שמים^{לז}, ויזכו לכל המדרגות - אף להיראות עם מלאכים.

ביקש הבחור מה'מחותן' את מס' הטלפון של החתן, ומיד התקשר אליו, מששמע החתן מי המדבר אליו, ענה לו, זה הפעם האחרונה שהינך מתקשר אלי... איני מסוגל לסלוח לך על שככה קלקלת לי את היום הגדול בחיי, שוב פרץ הפוגע בבכי תמרורים עד שנתרכך לב החתן, וכעבור זמן הסכים לומר 'סלחתי', אך אמר לו, לא נראה לי שהכלה תסכים למחול, כי עד עצם היום הזה היא מעת לעת פורצת בבכי מרוב צער וטראומה... ואכן הכלה אמרה שאינה סולחת בשום פנים ואופן. והכניסו ל'תמונה' רב חשוב אשר הוא ביחד עם אביה ניסו לדבר על ליבה, אך היא אמרה שאין ביכולתה לסלוח, עד שאמר לה אותו רב, כי נאמנים עלינו דברי חז"ל^{לז} (זוה"ק פר' מקץ, ר"ה יח.) כי המוות ומעביר על מידותיו ומוחל זוכה לניסים ורואה ישועות מעל לדרך הטבע. מיד אמרה, אם כן סלחתי...

בערב ר"ה נסעו החתן והכלה ל'איזהו מקומן', ובדרכם, על יד חיפה, עברו תאונת דרכים (עקסידענטי) קשה ביותר, ורכבם נתהפך ונתרסק לגמרי, משהגיעו אנשי ההצלה והחלו לנסות לחפש מתחת המכונית אולי ימצאו שיירים... אלא שהחתן והכלה עמדו בחוץ ואמרו להם, חדלו לכם מלחפש, כי לא היה איש ברכב זולת שנינו, אנשי ההצלה לא האמינו להם, ושאלום בפליאה ותדהמה, כיצד יצאתם בשלום, השיבו, שכאשר התהפך הרכב 'נזרקו' שניהם על גג הרכב, ונשארו שם, ואח"כ ירדו ממנו, מיד לקחום ל'בדיקות' בבית חולים, ולא נראתה עליהם אפילו שריטה אחת... ואין שום הסבר בדרך הטבע, אלא שזכות העצומה של אותה וותרנות מעל דרך הטבע, היא שעמדה להם להינצל ממוות לחיים...

כט. וכבר פירש הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע (קדושת ציון, ח"ב ליקוטי ענינים, ד"ה על הא) לפרש את המאמר 'ישועת ה' כהרף עין', כי ישועת השם באה לו לאדם 'כהרף עין' - כפי מה שהוא משקיע להיות עוצם עיניו מראות ברע ושלא לראות מראות שאינם הגונים כפי זה יושיענו ה' בכל מיני ישועות ('הרף' הוא מלשון עצימת העפעף).

ל. ועל דרך זה ייאמר לכל מי שמרבה בגדרים וסייגים להתרחק מן העבירה, וכמו שכתב ה'מצודות דוד' על הפסוק (משלי ג יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר - התומך אותה בגדרים וסייגים הוא משוכח.

לא. ובכלל רמזו על טענה זו בכתוב בריש הפרשה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך' שלא ידמה האדם בנפשו כי קדושה של מעלה באה לו לאדם על ידי מולדתו וייחוס בית אבותיו, אלא הכל בא לו לאדם אשר אראך - על פי תורת היגיעה בעבודת א-ל חי (חינוך בית יהודה לך י"ל תרצ"ז, כע"ז במנורת זהב להרה"ק הר"ז זי"ע).

לב. הנה נאמר בפרשתן (טו ז-יא) לאחר שברחה הגר מאת שרי, וימצאה מלאך ה' וגו', ויאמר הגר שפחת שרי, ונזכר שם בפסוקים ד' פעמים 'ויאמר לה מלאך ה'', ופירשו חז"ל (בר"ר מה ז, והובא ברש"י) 'על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר', וכלומר שנגלו ד' מלאכים אל הגר וכל אחד אמר לה דבר אחר, ולכאורה יש לתמוה מדוע לא היה די במלאך אחד שיאמר לה כל אותם אמירות, ומה צורך יש בד' מלאכים, ואמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם'

באר הפרשה - פרשת לך לך

בקדושה של מעלה כי אי אפשר לבוא למדרגת קדושה רק ע"י שמירת עיניים.

וללמד בא, כי הגם ש'אין מקרא יוצא מידי פשוטו', ובוודאי יצא אברהם אבינו למלחמה עם שלוש מאות ושמונה עשרה עבדים, אך הנצחון לא היה כלל בכוח גבורתם או בטכסיסי המלחמה שלהם, אלא רק בזכות אותם התפילות שנשא אברהם אבינו להצליח במערכה. וכך אמרו חז"ל (תנחומא בשלה ט) לפרש לשון הכתוב (ישעיה מא יד) 'אל תיראי תולעת יעקב' - 'למה נמשלו ישראל לתולעת, מה תולעת הזה אינו מכה את הארזים אלא בפיה, והיא רכה ומכה את הקשה. כך ישראל אין כוחם אלא בתפילה' לד.

תיכון תפילתי - אין כוחנו אלא בפה

בפרשתן (יד יד), 'וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את הניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות וירדוף עד דן, ומבאר הרה"ק ה'קדושת לוי' ז"ע בדרך הרמז, כי מספר העבדים אשר לקח עמו עולה בגמטריא שי"ח והוא מלשון שיה ודיבור, כי בכוח הדיבור והתפילה^{לג} ניצח אברהם באותה מלחמה.

דבר נורא, כי גם מלאך מוזהר ב'אל תרבה שיחה...' (אבות א ה). מעתה נלמד אנו העשויים מ'בשר ודם' עד כמה אנו צריכים לשמור על עצמנו...

לג. נפלאות מצינו בדברי הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע, על הא דכתיב בפרשתן (ג י) 'וישא לוט את עיניו וירא את כל כנען הירדן כי כולה משקה לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה כגן ה' כארץ מצרים', והיינו שסדום ועמורה היו כגן ה' ולא היו זקוקים לגשם 'כי כולה משקה', וכן ארץ מצרים לא נצרכה למטר כי היה בה נהר הנילוס המשקה את כל השדות, ולכאורה קשה מדוע זכו רשעים אלו לחיות בגן ה', כשהם 'מסודרים' בהשפעות טובות בלא להיות תלויים בטל ומטר, ומבאר החתם סופר כי אין זה כלל 'מתנה' וזכות... אלא אדרבה 'לא זכו שיצטרכו לתפלה כי לא רצה ה' רמוס חצרו', וכביכול, הרחיקו אותם מעליו - קחו לכם כל צרכיכם ולא תהיו קשורים ותולים עיניכם בי. ומוסיף החת"ס לבאר לפי"ז הא דכתיב להלן (פסוק יח) לגבי אברהם 'וישב באלוני ממרא אשר בחברון', כי העיר חברון היתה המקום הגרוע ביותר בארץ ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה לד:) 'ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יתר מחברון', על איווה אברהם מקום זה לשבת שם 'כדי שיצטרך לרחמי שמים כל שעה ושעה'.

וכבר נודע מה שפירשו צדיקי הדורות בקללת הנחש 'ועפר תאכל כל ימי חיך' (ג יד), שלכאורה קשה, שאין בזה כל קללה רק 'ברכה' שתמיד מזונותיו מצויין לו ולעולם לא ידאג מה יאכל, אלא אין לך קללה גדולה מזו שאין מרגיש בעצמו שהוא תלוי ועומד במי שאמר והיה העולם, ואינו נצרך לבקש מהבורא ית"ש תדיר, וכביכול אמר הקב"ה לנחש איני רוצה שום שייכות עמך...

מעתה, אל יתעצב האיש אשר אינו 'מסודר'... ואינו הולך על 'קרקע מוצקה' אלא מרגיש תדיר שהוא תלוי על בלימה... ואל יפול רוחו בקרבו על שאינו רואה שהקב"ה בעזרו, כי אדרבה סימן מובהק הוא שהקב"ה חפץ בקרבתו ובתפילותיו ורוצה את הקשר והשייכות עמו, על כן אינו ממלא כל מחסורו בפעם אחת, בכדי שתמיד ישא עיניו למרום.

לד. כלומר, כשם שהתולעת בוטחת אך ורק בפיה, ואין עולה על דעתה כלל וכלל להביא גרזן או כל כלי אחר לגדוע בו את העץ, כמו כן נעמוד בתפילה מתוך אמונה שרק על ידה יושיענו אבינו שבשמים, ובל נסמוך על שום דבר אחר שהוא יהא בעזרנו.

עוד ביארו דמיון התפילה ל'תולעת', שכשם שהתולעת נוגסת וחוזרת ונוגסת פעמים רבות מבלי להתייאש ולחדול, עד שבסופו של דבר מפילה את הארז, כך על דרך זה, יתפלל האדם ויחזור ויתפלל אף אם עדיין לא נושע, ולא יתייאש אלא ידע נאמנה שכל תפילה ותפילה מקרבת את הישועה, וסופה לבוא. בדרך זה ביארו את הפסוק (איכה ב יט) 'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'''. ומהו הלשון 'כמים', שמדרך העולם, בשעה שנוטל האדם כוס מים לשותות לרוויה, ונתקל בדרכו ונשפכו לו כל המים, ודאי שלא יסכים מחמת זה להישאר בצמאוונו, אלא יטול בשנית כוס מים להרוות צמאוונו, ואם גם זה יישפך ימזוג מיד 'כוס שלישי' וכן הלאה, כך נמי הדרך בצלותא ובבעותא, אף אם רואה האדם שתפילתו לא נתקבלה בפעם הראשונה לא יפסיק מלהתחנן לפני בוראו, אלא ישוב להתפלל עוד ועוד עד שלבסוף יענוהו מן שמיא.

באר הפרשה - פרשת לך לך

ונסיים בברכה לה, רחמנא אידכר לן קיימיה דאברהם רחימא לי, ונזכה כולנו במהרה לאור האמונה ולשפע ברכה לי והצלחה בכל מעשי ידינו.

לה. דבר נפלא מצינו בגמרא (חולין מט.) כי אותה הברכה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו 'ואברכה מברכיך' לא לאברהם בלבד נאמרה, אלא נכלל בה גם לזרעו אחריו עד סוף כל הדורות, שכל המברך איש יהודי זוכה ומתברך מפי הקב"ה (ועיי"ש בתוס' שכתבו 'ואפילו עובדי כוכבים המברכים את ישראל מתברכי'), מעתה כאשר עומד אדם ומברך במאור פנים את רעהו הרי באותה שעה אף הקב"ה עומד כנגדו לברכו בברכת שמים ממעל ופוחח לו את אוצרו הטוב את השמים, וככל שמרבה לברך יותר כך חוזר ומתברך מפי הגבורה, ומי הוא האיש אשר לא יחפוץ בברכה מאת הקב"ה... לו. וכמו שאיתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמ"פ לך כ) עד פרשת לך שקורין ענין אברהם אבינו ע"ה העולם נבון, ומפרשה זו מתעורר חסד אברהם (שהוא ממידת החסד) ונעשים ישועות בעולם. ואילו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אמר, הרבי מלובלין היה אומר שבהגיעו לפרשת לך לך היה אצלו הבדל כמו בין האור להחושך, יען שאברהם אבינו מאיר את העולם. לז. שמעתי רמז נאה, כי סופי האותיות של תיבת 'ברכה' במילואה [כלומר, בי"ת רי"ש כ"ף ה"א] הם תשפ"א, לרמז על שפע ה'ברכה' שעתיד הקב"ה להשפיע עלינו ברוב רחמיו וחסדיו בהאי שתא...

